

چهارضلعی باز خورد

دکتر نیره شاه‌محمدی

در بحث و گفت‌وگویی دوستانه با جمعی از معلمان درباره «شیوه انتخاب نوع محتوای بازخورد» بیان شد که محتوای بازخورد معلم به دانش‌آموز به چهار عامل بستگی دارد: «بازخورد بر چه چیزی تمرکز دارد»، «کار دانش‌آموز چگونه مقایسه می‌شود»، «معلم چه عملکردی را در نظر می‌گیرد» و «بازخورد چه ارزشی را به دنبال خواهد داشت». هر بازخوردی که معلم به کار دانش‌آموز خود می‌دهد تمامی این چهار عامل را به‌طور همزمان در برمی‌گیرد و به او کمک می‌کند تا تصمیم بگیرد چه چیزی در بازخورد به کار ببرد به انتخاب کلمه، وضوح، اختصاصی بودن و لحن در بازخورد کمک می‌کند.

تمرکز محتوای بازخورد

دانش‌آموز در کسب مهارت یادگیری چگونه یاد گرفتن کمک می‌شود.

● **تمرکز بر کنترل و نظارت دانش‌آموز بر یادگیری خود (خودتنظیمی):** دانش‌آموز به جست‌وجوی اشتباهات خود می‌پردازد، آن‌ها را درک کرده، می‌پذیرد و براساس اطلاعات ارائه شده در بازخورد معلم عمل کرده و یادگیری او بهبود می‌یابد. از این طریق یادگیرنده به یادگیری خود اعتماد پیدا می‌کند در نتیجه خودکارآمدی و اعتمادبه‌نفس او از طریق ترسیم ارتباط بین کار و تلاش‌های هدفمند و اندیشمندانه‌اش تقویت می‌شود.

● **محتوای هر بازخورد بر سه سطح زیر تمرکز دارد:** معلم به ارائه اطلاعاتی در مورد اشتباهات دانش‌آموز و درستی یا نادرستی کار او می‌پردازد که در برگیرنده اطلاعاتی درباره کیفیت و عمق تکلیف یا کار انجام شده است، و بدین‌وسیله بدفهمی‌های دانش‌آموز را اصلاح می‌کند.

● **تمرکز بر فرایند انجام تکلیف:** اطلاعاتی در مورد شیوه شروع و فرایند انجام یک کار ارائه می‌شود. از این طریق دانش‌آموز درمی‌یابد بین ویژگی‌های یک تکلیف با فرایند انجام آن و نتایجش چه ارتباطی وجود دارد. همچنین به

مقایسه کار دانش آموز

کار دانش آموز به دو روش ارزشیابی می‌شود. یکی مقایسه عملکرد دانش آموز با یک استاندارد، و دیگری مقایسه عملکرد یک دانش آموز با دانش آموز دیگر. در روش اول کار یک دانش آموز با یک هدف یادگیری و میزان دستیابی او به هدف مورد نظر دست‌یافته است و گام بعدی در آموزش چه دانش آموز با انجام کار خود چقدر به هدف مورد نظر دست‌یافته است و گام بعدی در آموزش چه عملکرد قبلی او مقایسه می‌شود. به عبارت دیگر کار دانش آموز با معیارهای از قبل تعیین شده یا عملکرد قبلی او مقایسه می‌شود. در روش دوم عملکرد دانش آموز در انجام یک کار با عملکرد دانش آموز دیگر در انجام همان کار مقایسه می‌شود. این نوع بازخورد توصیه نمی‌شود زیرا رقابت منفی در بین دانش‌آموزان را تقویت می‌کند.

۲

۴

ارزش بازخورد

ارزش بازخورد سازنده تنها گفتن نقاط قوت و ضعف دانش آموز نیست بلکه بیان اشتباهات دانش آموز است به همراه پیشنهاد به او درباره چگونگی انجام و اصلاح آن کار. دانش آموز باید بداند چرا جواب او درست یا غلط است بنابراین لازم است معلم در بازخورد خود مشخص کند دانش آموز در کدام بخش کار خود پیشرفت داشته و پیشنهاداتی برای بهبود یادگیری او ارائه دهد.

مثال: از دانش‌آموزان خواسته می‌شود گزارشی درباره ضرورت و اهمیت بازیافت کاغذ تهیه کنند. در هنگام بررسی گزارش و ارائه بازخورد معلم به دانش‌آموزی اعلام می‌کند که این گزارش بهتر از گزارش قبلی او تهیه شده است زیرا در آن جزئیات بیشتری درباره دلایل بازیافت کاغذ ذکر شده است. معلم پیشنهاد می‌کند که اگر دانش‌آموز حقایق بیشتری به گزارش اضافه کند مانند: «بازیافت کاغذ سبب می‌شود تا درختان بیشتری از خطر قطع شدن نجات یابند» و «ارائه اطلاعات در مورد تأثیرات بازیافت بر کره زمین و هزینه‌های آن» به بهبود محتوای کار او کمک می‌کند. در اینجا معلم ضمن تمرکز بر تکلیف فرایند انجام کار را نیز مورد بازبینی قرار می‌دهد عملکرد دانش آموز با کارهای قبلی‌اش مقایسه می‌شود. عملکرد توصیفی است ارزش آن مثبت و به نقد سازنده می‌پردازد.

۳

نوع عملکرد دانش آموز

ارائه توضیحات واضح توسط معلم درباره نوع عملکرد دانش آموز در انجام کارش ضرورت دارد. معلم لازم است آنچه را که مشاهده می‌کند به وضوح توضیح دهد. برای این کار معلم نقاط قوت و ضعف دانش‌آموز در کارش را مشخص و از تشویق یا نقد کلی کار و گوشه و کنایه زدن به دانش‌آموز (چطور می‌توانی همچنین چیزی انجام دهی؟) خودداری می‌کند. مثلاً نمی‌گوید کارش خوب یا بد است، پس از انجام هر کار به دانش‌آموز فرصت کافی برای دریافت بازخورد مجدد می‌دهد بدون اینکه کسب نمره در کار باشد. از این طریق دانش‌آموز در می‌یابد حتی کوچک‌ترین پیشرفت او در کلاس درس دیده می‌شود و به حساب می‌آید.

* منبع

Brookhart, S. M. (2017). *How to give effective feedback to your students*. ASCD.